

1. Kellokoskelta se alkoi: vesihuoltoa ennen kuntien välistä yhteistyötä

Tuusulan seutu Suomen kulttuuri- historiassa

Tuusulan seutu tunnetaan maassamme parhaiten Tuusulan Rantatien taiteilijayhteisöstä, joka syntyi 1800- ja 1900-lukujen vaihteessa. Tuusulanjärven itärannalle asetuivat tuolloin asumaan monet Suomen taiteen ja kirjallisuuden mestarit kuten Juhani Aho, J.H. Erkko, Pekka Halonen, Eero Järnefelt, Juhani Siljo ja Wenny Soldan. Monille heille oli esikuvana Syvälahden torpassa Tuusulassa vuonna 1872 kuolleet kansalliskirjailijamme.⁵ Vastaavasti Tuusulanjärven pohjoispäässä Järvenpäässä sijaitsee kansallissäveltäjäme Jean Sibeliuksen Ainola.

Tuusulan kappeliseurakunta perustettiin vuonna 1643. Tuon vuosisadan alkupuolella Tuusulan alueella asui noin 600 henkeä, joista melkein kaikki olivat talonpoikaistalojen isäntäväkeä tai heidän perheenjäseniään. Ennen kappeliseurakuntaa pääosa Tuusulan asukkaista oli kuulunut Sipoon seurakuntaan. Tuusulan kappeliseurakuntaan liitettiin osia myös Helsingin pitäjistä ja Nurmijärveltä ja samoin liitettiin Kaukjärven eli Tuusulanjärven ympärillä olevat kylät: Hyrylä, Hyökkälä, Paijala, Tuusula, Tuomala, Järvenpää, Vanhakylä ja Ruskela. Myös hieman kauempana järvestä sijaitsevat Kerava, Rusutjärvi, Nahkela, Lahela ja Klemetskog eli Ruotsinkylä tulivat uuden kappeliseurakunnan

osiksi.⁶ Monet näistä ovat myös tuttuja paikkoja, kun katsotaan Tuusulan seudun vesilaitoksen toimintaa 2000-luvun alussa.

Tuusulan seudulla on myös vahvat sotilasperinteet. Hyrylän varuskunnan ohella Tuusulassa ovat toimineet mm. Taistelukoulu ja vapaaehtoisten maanpuolustusjärjestöjen koulutuskeskukset: Suojeluskuntain Päälystökoulu ja Lotta Svärd -järjestön kurssi- ja lomakeskus Syväranta. Ilmatorjuntamiehet tulivat Hyrylään vuonna 1957. Tämän kirjan ilmestymisvuonna Tuusulan varuskunnan toiminta kuitenkin loppuu.⁷

”Pohjavesi on maailman arvokkain luonnonvara”⁴

Perinteistä ja kuntien järjestämää vesihuoltoa

Maaseudulla ja taajamissakin on varsin pitkään vesihuoltoa järjestetty yksittäisten kaivojen ja sakokaivojen avulla. Talo-kohtaisia vesijohtoja vedettiin ensin yksityisiin ja julkisiin rakennuksiin omasta tai yhteisistä kaivoista. Likaviemäri, jos sellaista oli, ohjattiin tontin rajalla olevaan ojaan tai pihan perälle. Tuusulan seudun taloissa alkoivat 1900-luvun puolivälin jälkeen kuten muutoinkin maamme kirkonkylissä ja taajamissa yleistyä vesijohdot ja viemärit.⁸

Jo 1960-luvulla ryhdyttiin pitäjiin ja taajamiin kuten Tuusulaan rakentamaan kunnan toimesta erityisesti liikekeskuksiin keskitettyä vesihuoltoa eli vesijohto- ja viemäriverkostoja. Vuonna 1958 oli Hyrylän ympäristössä tehty maastotutkimus yhteisen vedenottopaikan löytämiseksi Hyrylään ja Kirkonkylää varten. Vuonna 1962 valmistui kirkonkylässä Vanhainkodin käyttöön jätevedenpuhdistamo⁹, joka käsitteli myös muutamien lähellä olleiden asuntoalueiden jätevesiä. Seuraavana vuonna aloitettiin Jäniksenlinnan, Kellokosken,

Rusutjärven ja Perä-Hyrylän vedenottamoiden tutkimukset ja koepumppaukset ja teetettiin niihin liittyviä vesijohto- ja viemäröintisuunnitelmia.¹⁰ Järvenpäässä rakennettiin vesijohtoja ja viemäreitä ainakin jo 1950-luvulla¹¹.

Vuonna 1964 olivat Tuusulassa esillä hankkeet Lahelan vedenottamosta sekä vesi- ja viemäriverkoston runkojohdosta, jotka valmistuivat vuoden 1965 maaliskuussa. Kunnallispistolta vanhainkodin puhdistamolle johtava viemäri valmistui saman vuoden heinäkuussa. Väli-Hyrylään menevää runkojohtoa ja viemäriä ryhdyttiin rakentamaan puolestaan marraskuussa 1965, samoin vetämään viemäriä vanhainkodin puhdistamolta Kirkonkylän koululle. Vuonna 1966 rakennettiin vesijohtoja ja viemäreitä eri puolilla Hyrylään, Kirkonkylää ja Tuomalaa sekä Kellokoskella ja Jokelassa. Vuoden 1966 lopussa oli Tuusulassa kunnallisia vesijohtoja 6,9 km ja viemäreitä 6,7 km. Kunnalliseen vesilaitokseen oli tuolloin liittynyt 37 kiinteistöä.¹²

Vedenkäyttö lisääntyi nopeasti. Vuonna 1965 Lahelan vedenottamolta pumpattiin vettä runsaat 3 000 kuutiomet-

riä, mutta seuraavana vuonna jo lähes 19 000 m³. Kunnallisen vesihuollon alkua pidettiin ongelmattomana, koska vielä tuolloin vettä riitti eikä pidetty tarpeellisena puhdistaa viemäriveresiä. Väestömäärä Tuusulanjärven ympärillä kasvoi kuitenkin nopeasti, viimeisiä luontaisia vesivaroja oltiin ottamassa käyttöön Järvenpäässä ja Keravalla ja paikalliset vesistöt olivat saastumassa. Näin varsin pian kunnallisen vesihuollon jälkeen oltiin tilanteessa, jossa jouduttiin Tuusulan seudun vedenhankintaa ja jätevesiasioita katsomaan laajemmassa Keski-Uudenmaan mittakaavassa. Tämä tarkoitti ylikunnallista yhteistyötä niin vedenhankinnan kuin vesiensuojelun osalta.¹³

Kellokosken sairaala vesihuollon uranuurtajana

Kellokosken historia alkaa jo 1750-luvulta, jolloin alueelle perustettiin kaksi rälssitilaa (tiloja, jotka kruunu oli vapauttanut veroista ja joiden verot rälsisi-isäntä sai kerätä itselleen). Näistä muodostui aikanaan Kellokosken kartano, jossa ryh-

”Vuonna 1938 teki Oy Yleinen Insinööri-toimisto sairaalan toimeksiannosta pohjavesitutkimuksia ja suositti pohjavesikaivoa rakennettavaksi lähelle Leissalan taloa”

dyttiin kehittämään maataloutta ja karjanhoitoa, mutta myös pienimuotoista manufaktuuri-teollisuutta. Vesivoimaa käytettiin hyväksi, sillä kartanossa oli mylly ja kaksiraaminen saha hankittiin vuonna 1775. Vuonna 1795 aloitti toimintansa seudun ensimmäinen teollisuuslaitos Kellokosken ruukki, jonka alueella sijaitsee mm. vuonna 1800 valmistunut kirkko. Ruukin

läheisyydessä on Kellokosken kartanon maille noussut sairaala-alue ja sairaalamuseo.¹⁴ Kellokosken ruukki, kuten muutkin maaseudulle kasvanneet tehdasyhteisöt, olivat aikanaan omavaraisia monessa suhteessa. Kellokosken tehtaasta kehittyi moderni teollisuuslaitos, jonka maitotonkat, muut meijeriastiat ja kirveet tulivat tunnetuiksi kautta koko

Suomen. Tehtaassa valmistettiin myös erilaisia työkaluja, saranoita ja rakennusheloja. Tehtaassa oli 1940-luvulla noin kolmisensataa työntekijää. Vuonna 1962 tehdas siirtyi Fiskarsin omistukseen ja 1980-luvulle tultaessa laajamittainen teollisuustuotanto Kellokoskella loppui.¹⁵

Kellokosken kartano myytiin valtiolle 1910-luvulla ja kartanon maista muodostettiin tuolloin 131 viljelytilaa ja 43 asuntotilaa. Kartanon päärakennus (kuva 1.1) ja sen ympärillä oleva puisto myytiin mielisairaanhoidopiiriin kuntainliitolle vuonna 1913. Nykyisin Kellokoskella on noin 5000 asukasta ja se on yksi Tuusulan keskustaajamista¹⁶

Kuva 1.1 Kellokosken sairaalan hallintorakennus, entinen kartanon päärakennus, joka on peräisin vuodelta 1889. Rakennuksen suunnitteli arkkitehti Sebastian Gripenberg, ja se entisöitiin 1980-luvulla.¹⁷

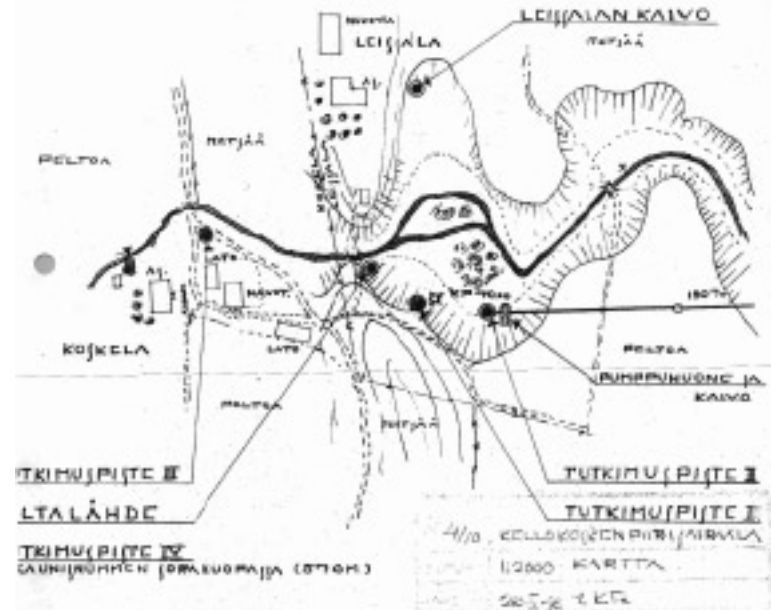
Kellokosken sairaalan eli kartanon päärakennusta korotettiin 1930-luvulla yhdellä kerroksella ja näin saatiin sairaalaan 100 uutta hoitopaikkaa. Vesi tuli jo tuolloin sairaalan läheisestä joesta. Korjauksen aikana kuitenkin havaittiin ongelmia veden laadussa: koko kellarikerroksen putkisto oli likaisen jokiveden vuoksi niin turmeltunut, että se piti kokonaan uusina. Vesi- ja lämpötyöt teki Radiator Oy.¹⁸ Samoihin aikoihin tuli käyttöön

uusi pesula, joka osaltaan nosti vedenkulutusta. Jokivesi ei kaikesta päätellen soveltunut sairaalan käyttövedeksi. Niinpä vuonna 1938 teki Oy Yleinen Insinööritoimisto sairaalan toimeksianton pohjavesitutkimuksia ja suositti pohjavesikaivoa rakennettavaksi lähelle Leissalan taloa (kuva 1.2).

Vesilaitos mitoitettiin virtaamalle 10 litraa sekunnissa²⁰ ja pumppaamoon tuli kaksi

Kuva 1.3 Kellokosken ja Ohtolan sairaaloiden vesilaitoksen vanha pumppuasema, joka oli käytössä vuoteen 2000.

Kuva 1.2 Kellokosken sairaalan ensimmäisen pohjavesilaitoksen tutkimuksia vuodelta 1938.¹⁹

keskipakoispumppua. Nämä oli valmistettu valuraudasta ja erikoiskohteissa käytettiin pronssia. Pumppuaseman putkistot tehtiin valurautaisista laippaputkista. Putkiverkoston pituus oli 1750 m, ja se koostui Mannesmann-teräsmuhviputkista, jotka oli asvaltoitu sisä- ja ulkopuolisesti ja päällystetty lisäksi asfalttiin kastetulla Wollfiltz-paperilla.²¹ Pumppuhuoneessa alkoi vesi soodaliuksella käyttämällä ns. märkäsyöttökajetta.²²

Vuonna 1961 valmistui Kellokosken sairaalan läheisyyteen Ohkolan 320-paikkainen

sairaala. Kellokosken ja Ohkolan sairaalat rakensivat yhteisen vesihuoltolaitoksen, jonka urakoi Insinööritoimisto Vesto Oy. Vuoden 1961 tammikuussa valmistui vesitorni (kuva 6.10). Joulukuussa valmistui puolestaan yhteinen jätevedenpuhdistamo, harjailmastimilla varustettu rengaskanava. Viemäriverkkoon yhdistettiin tuolloin mm. Kärpäsenkylän asuntoalue ja Osuuskauppa Perhelä.²³

Kuvassa 1.3 on kyseinen Kellokosken ja Ohtolan sairaaloiden vesilaitoksen vanha pumppamorakennus. Kellokosken

Kuva 1.4 Suunnitelma Keravan kauppalan ensimmäisestä vedenottamosta Pajjalankylässä vuodelta 1950.

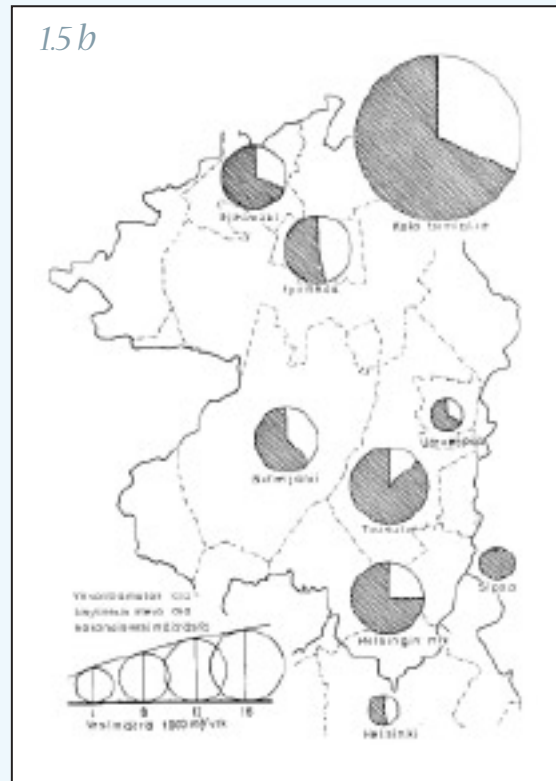
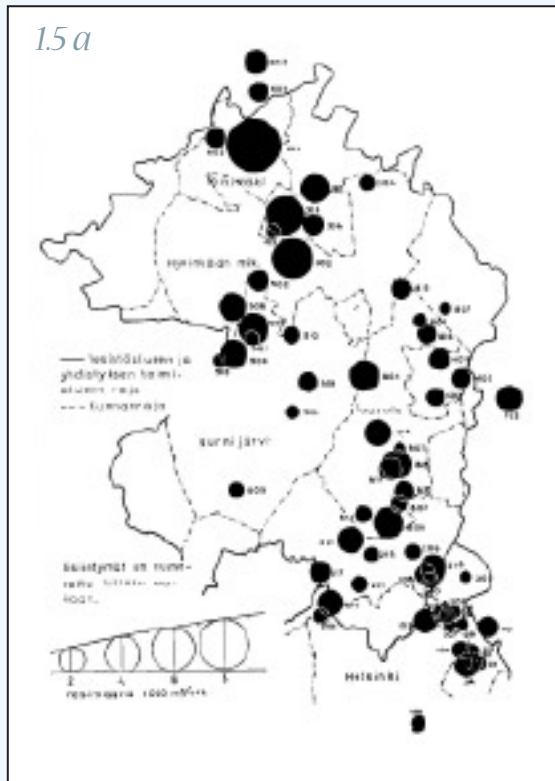
nööritoimisto P. Alenius teki pohjavesitutkimuksia kesällä ja syksyllä 1947.²⁶ Tutkimusten pohjalta syntyi suunnitelma kauppalan veden ottamiseksi Pajjalankylästä Tuusulanjoen eteläpuolelta, valtion omistamalta alueelta (kuva 1.4). Kuvassa näkyy mm. pakkolunastettavaksi anotun vedenottoalueen raja sekä kaivon likimääräinen paikka. TSV haki vuonna 1996 ympäristölupaa uudelle kaivolle ja käytti hakemuksessaan yllämainittujen insinööritoimisto P. Aleniuksen pohjavesitutkimusten tuloksia. Ympäristölupavirasto kommentoi asiaa: "Eipä näin vanhoja tietoja ole vielä näkynytkään lupahakemuksissa". TSV rakensii toiselle puolel jokea uuden kaivon 1990-luvun loppupuolella, ja niinpä kaivo tunnetaan nimellä Joentakunen.²⁷

ja Ohtolan sairaaloiden vesilaitos (vedenottamo, johtolinjat ja vesitorni) siirtyivät useamman vuoden neuvottelujen jälkeen TSV:n käyttöön ja omistukseen vuoden 2001 alusta²⁴. Jo vuonna 1986 oli yritetty neuvotella

sairaalan vedenottamon ostamista, mikä kuitenkin lykkääntyi täysin erilaisten taloudellisten näkemysten vuoksi.²⁵ Vanhan pumppaamorakennuksen läheisyyteen rakennettiin uusi vedenotto-kaivo.

Vesihuoltoa 1950-luvulta

Toisena esimerkkinä varhaisesta vesihuollosta on Keravan kauppalan ensimmäinen vedenottamo, jota varten insi-

Kuva 1.5a Pohjaveden käyttö ja b) antoisuus Keski-Uudenmaan kunnissa vuonna 1965.³²

Etelä-Suomen vedenhankintatoimikunnan suunnitelmia

Helsingin seudun kunnat, seutukaavaliitto sekä eräät valtakunnalliset keskusjärjestöt lähettivät valtioneuvostolle vuoden 1963 lopulla kirjeen, jossa korostettiin Helsingin alueen vedenhankinnassa esiintyneitä ja odotettavissa olevia vaikeuksia²⁸. Vuonna 1964 valtioneuvoston tekemän päätöksen

perusteella tie- ja vesirakennushallitus sai tehtäväkseen laatia kiireellisesti yleissuunnitelman Etelä-Suomen käyttövedenhankinnasta yhteistoiminnassa alueen kuntien ja teollisuuden kanssa.²⁹ Näin saivat alkunsa pääkaupunkiseudun vedenhankinnan järjestely sekä Turun seudun vedenhankinnan yleis-

suunnittelu. Samassa yhteydessä tuli esille pohjaveden varassa olevan Keski-Uudenmaan vedenhankinta ja sen kiireelliset kehittämistarpeet (henkilölaatikko 8).

Vaikka päätös Päijänne-tunnelin rakentamisesta lieneekin ollut hyvin ennakoitu ja nykyisen tietämyksen valossa perus-

teltu, liittyi hankkeen valmisteluun varsin kyseenalasiakin piirteitä. Vedenhankintaprojektin johtoryhmä määräsi suunnittelijoiden tehtäväksi vain laatia suunnitelma veden ottamiseksi Päijänneestä saamatta tutkia kuitenkaan muita vedenhankinnan vaihtoehtoja.³⁰ Näitä suunnittelijat tosin hahmottelivat omin päin (henkilölaatikko 8).

Vantaanjoen ja Helsingin seudun vesiensuojeluyhdistysten toimesta puolestaan laadittiin vuoden 1965 aikana selvitys niiden toimialueella sijaitsevista pohjavesivarjoista. Tämä kattoi seuraavat kunnat ja niiden alueet: Helsinki, Helsingin mlk, Hyvinkää, Järvenpää, Nurmijärvi, Riihimäki, Sipoo ja Tuusula. Suhteessa eniten käytettävättömiä pohjavesiä oli tuossa vaiheessa Tuusulassa (kuva 1.5a,b).³¹

Eero Kajosaari

professori emeritus
Syntynyt 31.12.1927 Vihti

Kirjoitin ylioppilaaksi vuonna 1947 Hyvinkään yhteiskoulusta. Suoritin diplomi-insinööritutkinnon vuonna 1952 Teknillisen korkeakoulun Rakennusinsinööri-osastolla. Olen ns. ojakona eli opiskeluni pääaineena oli maatalouden vesirakennus. Lisensiaatintyöni

tein vuonna 1962. Vuonna 1969 tulin valituksi TKK:n ensimmäiseksi vesihuoltotekniikan professoriksi heti, kun väitöskirjani valmistui.

Toimin Maataloushallituksen insinööri-osaston tehtävissä Kokkolassa vuosina 1952-54, Ins.tsto Oy Vesitossa suunnitteluinsinöörinä 1954-59 ja vastaavissa tehtävissä Ins. tsto Maa ja Vesi Oy:ssä 1959-61. Vuosina 1962-64 olin Tampereella Hämeen vesiensuojeluyhdistyksen (nykyisin Kokemäenjoen vesistön vesiensuojeluyhdistys) ensimmäisenä toiminnanjohtajana, jonka jälkeen siirryin TVH:n jaostopäälliköksi 1964-69 tehtävänä johtaa pääkaupunkiseudun ja Lounais-Suomen vedenhankinnan yleissuunnitelmien laatintaa. Olin virkavapaana TKK:sta UNESCO:n tehtävissä 1977-78 Pariisissa. Siellä johtamani projektin teemana oli ympäristönsuojelun integroiminen korkeakouluinsinöörin koulutukseen.

TVH:ssa tehtiin aluksi selvitys suunnittelualueiden vedentarpeesta ja sen ennusteista sekä käytettävissä olevista vesivarjoista. Osoittautui, että kiireellisimmät toimet olivat tarpeen Keski-Uudellamaalla, pohjaveden varassa olevien Tuusulan, Järvenpään ja Keravan vedensaannin turvaamiseksi.

Jo lähitulevaisuuden vedentarve-ennusteisiin verrattuna pohjavesivarat olivat täällä riittämättömät ja ne sijaittivat lähes kaikki Tuusulassa. Ratkaisuksi ehdotettiin, että pohjavedet otetaan kaikkien kolmen kunnan yhteiseen käyttöön ja näin tullaan toimeen, kunnes saadaan lisävetä muualta. Ratkaisuun tarvittiin kuntien yhteistoimintahalu, ja sitä löytyi. Tässä yhteydessä on erityisesti syytä mainita Tuusulan kunnanhallituksen puheenjohtajan Winqvistin myönteellinen suhtautuminen asiaan alusta pitäen.

Helsingin tuleva vedenhankinta oli periaatteessa ratkaistu jo ennen yleissuunnittelun aloittamista. Helsingin vesilaitoksen johtaja Kajaste vaati vedenottoa suoraan Päijänneestä eikä muita vaihtoehtoja saanut kunnolla edes tutkia. Näin syntyi Päijänne-tunnelihanke, johon liittyivät Helsingin naapurikunnat, Tuusulan Seudun Vesilaitos TSV sekä eräät muut vedenkäyttäjät Uudeltamaalta. Ratkaisu on vesilaitosten kannalta tällä hetkellä hyvä. Päijänneen suojele siten kuin tärkeä vedenottovesistö tulee suojella, saattaa vesistöalueen laajuuden vuoksi kuitenkin tulevaisuudessa olla ongelmallista.

TSV käyttää tekopohjavesitek-

niikkaa Päijänne-tunnelista ottamansa veden käsittelyyn. Tässä yhteydessä se on kehittänyt joitain omia, olosuhteisiinsa sopivia käsittelymenetelmiä ja tarjonnut teknillisen korkeakoulun opiskelijoille mahdollisuuksia diplomitöiden tekoon.

Vesihuolto on modernissa yhdyskunnassa niin keskeinen ja arvokas tekijä, ettei sen eri osatekijöitä kuten jakelun luotettavuus ja laadun moitteettomuus voi kustannusperusteella rinnastaa esimerkiksi yhdyskunnan liikenneverkon osatekijöihin. Vesihuolto näyttää aika valmiilta yhdyskuntatekniikan osa-alueelta, mutta maailman ympärillämme kehittyessä saattaa eteen tulla ongelmia, joiden vakavuudesta ei vielä tiedetä. Monin paikoin ne tulevat liittymään veden määrälliseen riittävyteen, mutta vielä useammin veden laatuun.

TSV kuntainliiton perustamiseen johtaneet tapahtumat

Helsingin Seutukaavaliiton valtuuskunnan kokouksessa 3.10.1962 diplomi-insinööri Eino Kajaste oli pitänyt esitelmän Helsingin seudun vesihuollon tulevaisuudesta. Hän tarkasteli kulutusalueita Sipoosta Vihtiin ja Helsingistä Riihimäelle, kun vedenhankinnan vaihtoehdot ulottuivat aina Päijänteeseen saakka. Tuusulan, Järvenpään ja Keravan alueesta Kajaste esitti seuraavaa:

”Vuonna 2000 alueella olisi maksimissaan 150 000 asukasta ja vedentarve olisi 0,49m31s (noin 42000 m31vrk). Tätä vesimäärää ei saataisi pohjavetenä ainakaan erillislaitoksista, ellei ryhdyttäisi yhteistyöhön, siis keskusvesilaitoksen perustamiseen.

*Sen ensimmäisenä tehtävänä olisi alueen pohjavesivarojen inventointi sekä ilmeisesti myös keinopohjavesilaitoksen (teko-pohjavesilaitoksen) kokeilut.”*³³

Osana edellä mainittua yleisuunnitelmaa Etelä-Suomen käyttövedenhankinnasta pidettiin Tie- ja vesirakennushallituksen vesistöosaston aloitteesta 8.9.1964 Tuusulan vanhalla kunnantalolla Helsingin maalaiskunnan, Järvenpään, Keravan ja Tuusulan yhteistä vedenhankintaa koskeva neuvottelu.³⁴ Näitä Etelä-Suomen vedenhankintatoimikunnan yhteisiä kokouksia pidettiin yhteensä neljä, joista viimeinen 14.5.1965.³⁵

Kolmannessa kokouksessa toimikunnan konsulttina ja Maaseudun Keskusrakennustoimiston (vuodesta 1967 Suunnittelukeskus Oy³⁶) edustaja-

na toiminut diplomi-insinööri Martti Myllyvirta esitti, että Helsingin maalaiskunta (Vantaa) eriytetään omaksi eteläiseksi alueekseen ja vastaavasti Tuusula, Kerava ja Järvenpää omaksi pohjoiseksi suunnittelalueekseen. Näin tapahtuikin ja toimikunnan nimeksi tuli Tuusulan Seudun vesihuolto-toimikunta. Toimikunnan puheenjohtajana toimi Tuusulan kunnanjohtaja Einar Winqvist, sihteerinä Hannu Laikari ja muina jäseninä mm. kauppalanjohtaja Einari Pyykkö Järvenpäästä ja Unto Suominen Keravalta. Lisäksi toimikuntaan kuului kuntien teknistä johtoa sekä johtavia luottamushenkilöitä.³⁷ Tuossa vaiheessa päätettiin myös tilata selvitys Tuusulan alueen pohjavesien käytöstä.³⁸

Tuusulan Seudun vesihuoltotoimikunta ryhtyi hankki-

maan selvityksiä ja suunnitelmia ns. pohjoisen ryhmän vedenhankinnan yhteistyöstä. Toimikunnan konsulttina toimi edelleen Martti Myllyvirta Oy Suunnittelukeskus-MKR:stä. Lopputuloksena saatiin aikaan maaliskuuhun 1967 mennessä ehdotus yhteisorganisaatiosta sekä tekninen suunnitelma vesijohtoverkosta ja rakentamisohjelmasta. Vesihuoltotoimikunnan työtä valmistelivat kunnallisteknisen taustan omaavat henkilöt: Keravalta kauppalaninsinööri Antero Könkkölä, Järvenpäästä kauppalaninsinööri Teuvo Salonen, Tuusulasta kunnaninsinööri Pentti Nummi sekä neljäntenä jäsenenä diplomi-insinööri Martti Myllyvirta.³⁹ Kokouksessa 2.3.1966 varatuomari Österman Suomen Kaupunkiliitosta esitteli yhteisorganisaatiosta pyydetyn lausunnon juridisia perusteita.⁴⁰

Miksi toimintamuodoksi valittiin kuntainliitto?

Edellä mainittu Tuusulan Seudun vesihuoltotoimikunta piti kaikkiaan kahdeksan kokousta⁴¹, joista viimeiset neljä (välillä 2.12.1996-24.2.1967) keskittyivät organisaatiomuotoon. Teknillinen jaosto laati ehdotuksen kuntainliiton perussäännöksi, ja jaosto valtuutettiin käymään neuvotteluja Maalaiskuntien liitossa ja Suomen Kaupunkiliitossa.⁴²

Alueellista yhteistyömuotoa harkittaessa käännyttiin kuntien keskusjärjestöjen puoleen. Pentti Vataja Maalaiskuntien liitosta ja Pentti Erkola Kaupunkiliitosta puolsivat molemmat kuntainliittoa. Samoin sai kannatusta periaate, että saatettaisiin aluksi kaikki vedenot-

tamat kuntainliiton hallintaan. Tämä vedenottamoitten yhteisomistus ei kuitenkaan vielä tuolloin osoittautunut mahdolliseksi, sillä laitosten omistajat halusivat mieluummin pitää ne ominaan. Uudet rakennettavat vedenottamot ehdotettiin kuitenkin jo tässä vaiheessa kuntainliiton tehtäväksi. Kuntien omistuksessa olevat vesilaitokset pyrittiin myös vähitellen lunastamaan kuntainliiton hallintaan. ”Mutta hitaita ovat herrojen kiireet, vasta vuonna 1986, siis 20 vuotta myöhemmin, tämä aie toteutui”, kuten Myllyvirta toteaa.⁴³

Tehdyt haastattelut⁴⁴ viittaavat siihen, että Raisio-Naantalin vesilaitos kuntainliitto lienee toiminut eräänlaisena mallina alueelliselle yhteistyölle. Raisio-Naantalin vesilaitoskuntainliiton perustaminen vuonna 1956 kytkeytyi Nesteen Naan-

talain jalostamon sijoitukseen. Turku olisi halunnut Nesteen jalostamon, mutta Turun vesihuollon varmuudesta esitettiin epäilyjä. Esimerkiksi muutama vuosi aiemmin, vuonna 1951 oli ollut erittäin kuiva vuosi ja vesipula. Tämän jälkeen ryhdyttiin miettimään vaihtoehtoja lisävedenhankinnalle - Paimionjoen patoamista ja veden johtamista Säkylän Pyhäjärvestä. Tämän lisäksi Turku halusi liittää pikkukunnat, Naantalin ja Raision itseensä. Nesteen vedenhankinnan yhteydessä pienet kunnat yhdistivät voimansa ja perustivat kuntainliiton asiaa järjestämään.⁴⁵

Suunnittelukeskus Oy:lle Raisio-Naantalin kuntainliitto oli tuttu entuudestaan, mutta tukkuyhtiöistä ei tällä konsulttiyrityksellä ollut kaiketi kokemusta. Maa ja Vesi Oy:n vaikutus Pohjanmaalla oli tuol-

loin niin vahva, ettei Suunnittelukeskuksella ollut sinne yhteyksiä.⁴⁶ Maamme ensimmäinen vedenhankinnan tukkuyhtiö Vesikolmio Oy oli perustettu vuonna 1968 jakamaan Kalajokilaakson pohjavesivaroja. Perustajakunnat olivat Sievi, Nivala ja Ylivieska. Kalajoki ja Alavieska liittyivät osakkaiksi vuonna 1977 ja Haapajärvi vuonna 1985.⁴⁷

Vuonna 1969 Tuusulan kunnanjohtajaksi valitun Ahti Haukkavaaran⁴⁸ arvion mukaan kuntainliitto oli tuohon aikaan muilla kunnallishallinnon alueilla yleisesti käytössä oleva organisaatiomuoto ja siten luonnollisesti sovitettavissa myös ylikunnalliseen vedenhankintaan. Ruotsissa oli tietävästi syntynyt ensimmäinen kuntainliitto ylikunnalliseen viemäröintiin ja jätevedenpuhdistukseen Käppälässä vuonna

2. Vesilaitos kuntainliiton ensiaskeleet

1957, joten sieltä ei liene saatu mallia Raisioon ja Naantaliin.⁴⁹ Keski-Uudenmaan vesiensuojelun kuntainliitto perustettiin puolestaan vuonna 1976.

Kuntainliitto ei kuitenkaan ollut organisaatiomuotona kaikille osapuolille itsestäänselvyys. Esimerkiksi kauppalaanjohdaja Pyykkö Järvenpäästä piti sitä alkuvaiheessa ”vastenmielisenä” vaihtoehtona ja kannatti mieluummin sopimus-pohjaista yhteistyötä⁵⁰. Martti Myllyvirta puolestaan arvioi, että kuntainliitto oli sinänsä välttämättömyys tilanteessa, jossa Tuusula jo omisti pohjavesialueita⁵¹.

Tuusulan Seudun Vesilaitos (TSV) kuntainliittoa (kl) kaavailtiin perustettavaksi vuoden 1967 alusta, koska erityisesti Keravalla vettä ei enää ollut riittävästi saatavilla. Perustamiseen liittyvät neuvottelut venyivät kuitenkin pitkälle vuoden

1967 puolelle⁵². Varsinainen toiminta saattoi näin alkaa vuoden 1968 alusta. Tuusulan Seudun Vesilaitos kuntainliiton virallisena syntymäpäivänä voidaan pitää torstaita 12.10.1967, jolloin Uudenmaan lääninhallitus vahvisti kuntainliiton perussäännön.⁵³ Myllyvirta arvioi, että ehkä tästä syystä torstaita on tullut TSV:n perinteinen kokouspäivä.⁵⁴

TSV:n keskeisenä puuhaajana ja perustajana vaikutti Tuusulan kunnanjohtaja, maanviljelysneuvos Einar Winqvist (ks. myös henkilölaatikko 1). Hän toimi myös vesilaitoksen ensimmäisen toimintavuoden liittohallituksen puheenjohtajana, kunnes hän marraskuussa 1968 yllättäen kuoli⁵⁵.

Perussääntö ja toiminnan alku

TSV:n perussäännössä määriteltiin toiminnan periaatteet. Vesilaitoksen tarkoituksena on huolehtia jäsenkuntien vedenhankinnasta ja siinä tarkoituksessa hankkia omistukseensa vedenottoalueita sekä rakentaa ja ylläpitää vedenottoja ja vesijohtoja. Kuntainliitto pyrkii myös tulevaisuudessa turvaamaan jäsenkuntien vedenhankinnan tutkimalla mahdollisia pohjavesiesiintymiä ja osallistumalla myös Etelä-Suomen vedenhankinnan järjestelyyn. Toiminnan tuli olla itsensä kannattavaa, mutta voittoa tuottamatonta. Vesilaitos ei näin saanut rasittaa kuntia, mutta toisaalta kunnat eivät saaneet mitata itselleen taloudellista tulosta laitoksesta. Liiketoimintanaan vesilaitos perii kunnille myymästään vedestä

kuutiometrihinnan, joka on jokaiselta jäsenkunnalta sama. Jäsenkunnat hoitavat oman alueellisen vedenjakelunsa ja perivät kuluttajilta omien päätöksensä mukaisen vesimaksun.⁵⁶

Tuusulan Seudun Vesilaitos aloitti toimintansa vuoden 1968 alusta, jolloin jäsenkuntien kunnallisvaltuustot olivat valinneet ensimmäisen liittovaltuuston jäsenet. Ensimmäinen liittovaltuuston kokous pidettiin 2.2.1968. Tuossa yhteydessä Martti Myllyvirta valittiin vesilaitoksen sivutoimiseksi johtajaksi. Näin oli päästy toiminnan alkuun.

Kuva 2.1 Ensimmäisen TSV:n liittohallituksen kokous vuoden 1969 alkupuolelta. Vasemmalta: valtuuston pj. Kalle Valtavuori, liittohallituksen jäsen Antero Könkkölä, valtuuston varapj. Veijo Kivinen, liittohallituksen varapj. Veikko Savolainen, vesilaitoksen johtaja Martti Myllyvirta, liittohallituksen jäsen Teuvo Salonen ja liittohallituksen jäsen Pentti Nummi.